

Звайед К. Ф., Строкач М. С.

*Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Київ, пр.Берестейський 37,
email: zwaiyed.karim@lil.kpi.ua*

БОРИС ГРАБОВСЬКИЙ – ЗАБУТИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІНАХІДНИК

***Анотація.** Висвітлюється життєвий і науковий шлях Бориса Павловича Грабовського, українського винахідника. Розкрито його внесок у створення електронної системи телебачення.*

***Abstract.** The life and scientific path of Borys Pavlovich Hrabovsky, a Ukrainian inventor, is highlighted. His contribution to the creation of an electronic television system is disclosed.*

***Ключові слова:** Борис Грабовський, винахідник, телебачення, визнання, інцидент, пріоритет, боротьба, винахід.*

***Keywords:** Boris Grabovsky, inventor, television, recognition, incident, priority, struggle, invention.*

Борис Павлович Грабовський, український винахідник, був сином відомого поета-революціонера Павла Арсенійовича Грабовського. Він розробив та вперше в світі продемонстрував електронну систему телебачення, що дозволила безпроводну передачу рухомого зображення. Борис Грабовський народився в Тобольську, де перебував у засланні його батько. Після смерті батька сім'я переїхала спочатку до Одеси, потім до Харкова, а згодом вимушено вирушила до Середньої Азії. 1917 р. вони оселилися в киргизькому селищі Токмак. Борис навчався в спеціальній школі у Ташкенті, де його визнали талановитим учнем. [1]

Пізніше він вступив на підготовчий курс у Середньоазіатський університет. Там Борис Грабовський працював як лаборант, проводив дослідження з фізики. Згодом він продовжив свою роботу над телебаченням у Саратові, а потім знову у Ташкенті. Після тяжкої хвороби він переїхав із родиною до Фрунзе, де проживала його мати. Борис закінчив університет і продовжував працювати як винахідник. Він створив малолітражний гелікоптер, трикрилі планери, розробив пристрої для орієнтації сліпих та апарат для глухонімих. Його

ідею отримання катодного променя було успішно використано в Інституті електрозварювання, про що особисто писав йому директор Борис Патон.

Визнання винахідницького досягнення Бориса Грабовського у сфері електронного телебачення настав 23 грудня 1963 р., коли він отримав листа від Державного комітету з радіоелектроніки. У цьому листі було зазначено, що його пріоритет у розробці рухомого зображення за допомогою «Апарата для електронної телескопії» є незаперечним, а отриманий патент юридично підтверджує його пріоритетність серед авторів цього винаходу.

Подальша доля приготувала для Бориса Грабовського нові випробування. Йому було запропоновано продемонструвати свою апаратуру в Москві. Після ретельної упаковки він відправив її до Центрального бюро раціоналізації та винаходів. Через два місяці прийшло повідомлення про прибуття багажу з Москви. Проте, коли Грабовський разом із дружиною та іншими представниками відкрили ящики в присутності комісії, виявилось, що апаратуру розтрито. Про причини цього інциденту можна лише здогадуватися. [2]

Винахідники стали постраждали від ідеологів механічної системи телебачення. Павло Шмаков, який працював поруч із відомими джерелами телебачення в СРСР та зробив багато для розвитку телебачення, включаючи й кольорове, оцінив «телефот» Грабовського негативно. У 1931 р. сам Борис Грабовський намагався переконати вчених у перевагах свого винаходу, але спеціалісти вважали проєкт безперспективним. Це не дивно, оскільки з 1 жовтня 1931 р. в СРСР уже почалися регулярні телевізійні передачі на великі відстані за допомогою дискової системи «ВЕІ». Таким чином, винахід Грабовського залишався нічим іншим, як «журавлем у небі».

У 1961 р. 60-річний винахідник отримав книгу Мітчела Уїлсона «Брат мій, ворог мій». Ця книга спровокувала справжнє обурення у винахідника, оскільки романіст приписав американцям винахід, який він сам раніше зробив, запатентував та опублікував. Це сприяло початку боротьби, не заради особистої слави, а за пріоритет вітчизняної науки та техніки. Відомості про ранні експерименти Грабовського та його колег в галузі електронного телебачення з'явилися в газетах великих міст, таких як Нью-Йорк, Лондон, Париж і Токіо. Це вразило науковий світ, інші вчені вірили в це, а інші сумнівалися. Проте преса постійно надавала нові факти. Визнання авторитету Грабовського як винахідника електронного телебачення висловив президент Міжнародної асоціації преси з радіотехніки й електроніки, Є. Айсберг. [3]

У французькому науково-технічному журналі «Телевізiон» №157 за 1965 р. він написав: «Фактично стовiдсоткова телевiзiйна система, що використовує трубки з катодними променями, була запропонована ще 1925 р. росiйськими винахiдниками (так у тексті) Б. Грабовським, В. Поповим, М. Піскуновим. Потім Б. Грабовському за допомогою І. Белянського вдалося змонтувати й остаточно доробити «телефот» і 1928 р. успішно завершити свої досліди. На жаль, прекрасний винахід не був достойно оцiнений у роки, коли панували механічні системи телебачення...»

У 1989 р. свiт побачила збiрка документiв і креслень вiдомого вченого під назвою «Борис Павлович Грабовський – винахiдник телефоту». Цей видання мало значний тираж і було поширене серед бiбліотек і магазинiв. Однак, завдяки намаганням спецслужб, усi копії були швидко, таємно і безслідно вилучені. Це сталося через певні обставини, які обмежували доступність iнформації про винахiдника та його досягнення.

Пiзніше Бориса Павловича Грабовського визнали на мiжнародному рiвнi. У 1965 р. він був удостоєний звання заслуженого винахiдника Узбекистану, а у 1977 р. в Ташкенті був вiдкритий Музей електронного телебачення iменi Бориса Грабовського.

Музеї, присвячені Борису Грабовському, iснують також в Тюменському iндустрiальному iнституті, а також у селі Пушкарському, що тепер називається Грабовським, на Сумщині. Автора одного з найбільших вiдкриттiв ХХ столiття Бориса Грабовського поклали на вiчний спочинок у 1966 р.. Його поховали у столиці Киргизії – мiсті Бiшкеку. Додатковi деталі про iсторію вiдкриття Б. Грабовського можна знайти у вказаних статтях. [4]

Отже, син Павла Грабовського, вiдомого українського поета, на iм'я Борис, стояв бiля початку одного з найбільших досягнень ХХ столiття, яке знайшло широке застосування. Внесок Бориса Грабовського в iсторію технологій телебачення є надзвичайно значущим, оскiльки він стояв бiля створення одного з ключових елементiв сучасної телевiзiйної системи. Його винахiд вiдкрив нові можливості для масового поширення iнформації та культурного обміну. Iсторія Бориса Грабовського є важливим прикладом успішного поєднання таланту, наукових знань і творчого пiдходу до вирiшення складних технiчних завдань. Його спадок надовго залишиться в серцях тих, хто користується телебаченням, як джерелом iнформації та розваг. Це важливо пам'ятати кожен раз, коли ми вмикаємо телевiзор.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Віталій Абліцов «Галактика „Україна“. Українська діаспора: видатні постаті» — К.: КИТ, 2007. — 436 с.
- [2] Машенко І. Творець «електронної музи»: 26 трав. 2001 р.- 100 років від дня народж. Б. Грабовського // Дзеркало тижня.- 2001. — 26 трав.-1 черв. — С. 18.
- [3] Шевчук В. Борис Грабовський і виникнення телебачення // Світ фізики.- 1999.- № 1. — С. 10-13.
- [4] Шендеровський В. Українці у світовій науці: До 100-річчя від дня народж. Бориса Грабовського / В. Шендеровський, В. Козирський, Н. Форостяна // Фізика. — 2001.- № 14. — С. 7-8